

CATHOLIC THEOLOGIAN HANS KÜNG (1928-2021) AND HIS ECCLESIOLOGICAL IDEAS

Nicolae IUGA

**Prof. PhD., Associate Researcher Gr. I „Constantin Rădulescu Motru”
Philosophy Institute, Romanian Academy**

Abstract: In our days, people are convinced that we live in an era of globalization. There are premises of globalization which have all been well known for a while as being the mankind's global issues and which are not challenged, global issues that naturally claim for global solutions. Within the context of economic, political, cultural and religious concerns with regard to the globalization phenomena, we should include the audacious contemporary project of an ethical type, belonging to the contemporary German theologian Hans Küng, Project Weltethos.

Keywords: Hans Küng, papal primacy, infallibility, catholic church, Vatican

După al doilea război mondial, Biserica Catolică a avut serioase motive de reflecție. Evenimentele au zdruncinat nu doar Biserica în calitate de instituție, ci și valorile morale fundamentale pe care aceasta se bazează și pe care le propagă. Astfel că ierarhia acestei Biserici a decis convocarea unui Sinod (Conciliu). Acest Conciliu, mințios pregătit, s-a desfășurat între 1962-1965 la Vatican și a intrat în istorie sub denumirea de Conciliul Vatican II. Era al doilea al Bisericii catolice din ultima sută de ani, după Conciliul Vatican I încheiat în anul 1870. Abia la Conciliul Vatican II, deci în a doua jumătate a secolului XX, a fost desființată Inchiziția în mod explicit și a fost anulat Indexul cărților interzise¹. Obiectivele declarate ale Conciliului Vatican II erau: reconstrucția Bisericii Catolice pe temeuri evanghelice, reconcilierea bisericilor creștine, descoperirea unor noi raporturi mutuale între creștini și evrei, angajarea unui veritabil dialog cu alte religii din lume. După Vatican II, mulți teologi catolici dar și ortodocși și protestanți au crezut că a sosit momentul unei înnoiri profunde a spiritului creștin. Printre ei s-a aflat și Hans Küng².

Teologul catolic Hans Küng s-a născut în 1928 la Basel în Elveția și a contribuit în calitate de expert la pregătirea Conciliului Vatican II. A fost profesor de Teologie ecumenică la Universitatea din Tübingen. După încheierea Conciliului, Küng și-a publicat punctele de vedere personale și care s-au bucurat de un puternic ecou în lumea întreagă. Cărțile sale au fost publicate simultan în limbile franceză și germană. Acestor tendințe înnoitoare li s-a pus capăt de către Sf. Scaun, mai precis de către Sf. Congregație pentru Doctrina Credenței (succesoarea fostei Închiziții), prin publicarea Declarației *Mysterium Ecclesiae*, la 5 iulie 1973³.

¹ Nicolae Iuga, *Bisericile creștine tradiționale spre o Etică globală*, Ed. Grinta, Cluj, 2006, p. 101.

² Idem, p. 102.

³ *Déclaration „Mysterium Ecclesiae”*... in rev. „La Documentation Catholique” nr.14/73

Dar ce anume conținea propunerea de reconstrucție a Bisericii Catolice făcute de către Hans Küng? În rezumat, tezele sale sunt următoarele.

Despre libertatea în teologie. Aici Küng revendică un mai mare grad de libertate pentru teologul contemporan: „În vechile dicționare de teologie catolică nu se găsea cuvântul libertate, sau atunci când se găsea acesta trimeea la cuvântul lege. Or, lipsa de libertate în seamnă o sacrificare a intelectului”⁴.

Despre metodă. Küng susține necesitatea înnoirii metodei în teologie, respectiv revendică pentru teologi dreptul de a face o „teologie științifică”, prin aceasta înțelegând „o teologie construită cu mijloacele raționamentului logic, plecând de la datele corecte ale relevanței și ale istoriei”⁵. Spre deosebire de aceasta, teologia neștiințifică trebuie repudiată, deoarece operează cu noțiuni problematice, fără a le clarifica; reia teze tradiționale, fără a le reexamina critic în raport cu rezultatele exegezei contemporane; răpândește păreri preconcepute asupra altor biserici; armonizează necritic textele Sf. Scripturi ș.a.m.d. În schimb, teologia științifică este posibilă, sub condițiile onestității, sincerității și libertății teologului⁶. În absența acestor condiții, rezultă o teologie caricaturală.

Despre interpretare în teologie. Într-o carte consacrată viitorului Bisericii Catolice, Küng are un capitol intitulat chiar: „Manipularea adevărului”⁷. Aici el arată că teologia catolică oficială utilizează în general două metode de interpretare, anume metoda pozitivistă și metoda speculativă. În ceea ce privește interpretarea pozitivistă, aceasta nu ține seama nici de context, nici de o posibilă evoluție a formulărilor dogmatice. Nu ține seama nici de faptul că unii termeni pot fi de neînțeles pentru vremea noastră, și nici de faptul că baza exegetică a unor formule poate fi perimată. Pe de altă parte, interpretarea speculativă caută în înlătura neajunsurile celei pozitivistă, dar „violentează textul”, îi conferă în timp aceluiași text sensuri diferite, uneori chiar opuse. În vederea depășirii impasului, Küng propune o altă hermeneutică, o interpretare numită de către el istorică. Această interpretare istorică ar fi singura care ar răspunde exigenței de sinceritate teologică și ar face posibilă reformularea dogmelor. Cel puțin în ceea ce privește canoanele adoptate la Sinoade, respectiv decretul emis la Concilii, este evident că trebuie interpretate în chip istoric. Interpretarea unui astfel de act presupune răspunsuri la întrebări precum: ce au înțeles participanții la un sinod prin ceea ce au spus în timpul și în locul lor? Ce oponenți aveau în vedere? Ce școli teologice și personalități se aflau în spatele părerilor lor? Ce alți factori au influențat judecata lor? Ș.a.m.d. Biserica trebuie să admită că uneori a greșit, și atunci când își schimbă părerea, trebuie să admită că și-a schimbat-o.

Despre limitele Bisericii. Hans Küng va relua cunoscuta formulă „Extra Ecclesiam nulla salus”, o formulă care a făcut nu doar o carieră îndelungată, ci a ocazionat în timp și multe interpretări contradictorii, spre a încerca o definiție a Bisericii.

⁴ Hans Küng, *Liberté du chrétien*, Coll. „Méditations Théologiques”, Paris, 1967, p.13

⁵ Idem, p. 97.

⁶ Idem, p. 122.

⁷ Hans Küng, *Etre vrai, L'avenir de L'Eglise*, Paris, p.170 sq.

Anume, Küng se întreabă: „extra” care Biserică?⁸ După opinia sa, astăzi nu se mai poate susține la modul serios că cei din afara Bisericii nu se mai pot mântui. A încerca să pui azi în practică această formulă ar însemna intoleranța, iar a păstra formula fără a încerca să o aplici ar însemna duplicitate. Prin „Ecclesia” nu se poate înțelege exclusiv Biserica Catolică. Küng consideră că se poate neutraliza axioma, plecând de la cea mai simplă statistică. Din totalul populației pământului, numai aproximativ o treime sunt creștini și din această treime, numai aproximativ jumătate sunt catolici. Ce se va întâmpla cu ceilalți 5/6 din populația pământului care nu sunt catolici, pot fi tratați toți ca fiind „extra Ecclesia”? În concluzie, Küng nu este de acord cu două lucruri: cu considerarea Bisericii Catolice ca fiind singura Biserică, și cu condiționarea mântuirii de apartenența la această Biserică. El consideră că denumirea de „biserică” trebuie acceptată pentru orice comunitate care se sprijină pe învățătura Evangheliei, care crede în Christos și celebrează Euharistia. Prin urmare, este evident că trebuie să ieșim din limitele Bisericii Catolice, atât în ceea ce privește ecclesiologia, cât și în ceea ce privește soteriologia. Pe de altă parte, însă, definirea în acest fel a Bisericii, fără a include și ierarhia, plasează concepția teologului catolic Küng în sfera neoprotestantismului.

Despre primatul papal. Hans Küng observă că între cele două Concilii, Conciliul I Vatican (1870) și Conciliul II Vatican (1965), respectiv timp de aproape un secol, primatul papal a evoluat spre „absolutism”⁹. Pentru a se elucida această problemă, trebuie să se răspundă la următoarele trei întrebări: (a) Se poate justifica în textele evanghelice un primat al lui Petru? (b) Se poate demonstra istoric că primatul lui Petru a existat? Și (c) Există argumente că episcopul Romei este succesorul lui Petru în ceea ce privește primatul? Numai că la aceste întrebări, care derivă una din alta, răspunsurile lui Küng sunt negative. În ceea ce privește primatul lui Petru, textele evanghelice nu îi conferă acestuia o putere monarhică și juridică asupra Bisericii, așa cum și-au asumat-o papii mai târziu, ci doar o putere istorică mai deosebită, dacă nu chiar (în spirit autentic creștin) un „primat” al slujirii, nicidecum unul al dominării. Apoi, chiar dacă primatul lui Petru ar fi existat, în sensul conferit de papalitate, nu se poate demonstra permanența și continuitatea acestui primat. Noul Testament nu vorbește nimic despre o eventuală prezență a lui Petru la Roma și, *a fortiori*, nici despre sfârșitul lui aici, respectiv despre instituirea unui succesor. Există și autori care susțin că o presupusă prezență a lui Petru la Roma nu este altceva decât un fals pios, fabricat mult mai târziu, exact în scopul justificării primatului papal. Deci, istoricește nu știm pozitiv dacă Petru a fost la Roma și, dacă da, ce a făcut acolo. Tradiția creștinismului primar nu cunoaște nici un episcop cu autoritate monarhică, nici la Roma și nici altundeva. În primele veacuri creștine, Episcopia Romei nu a revendicat nici un primat. Papii s-au bucurat cândva de o putere temporală, dar astăzi această putere a fost pierdută în mod semnificativ. În concluzie, teoria primatului nu poate fi susținută nici biblic și nici istoric. Soluția ar fi, din partea papei, „renunțarea spontană a putere”, lucru posibil după Küng pentru cel care a înțeles mesajul lui Iisus și Predica de pe Munte. Küng chiar o cere în mod expres: „Conducerea

⁸ Hans Küng, *Liberté du chrétien*, ed. cit., p.163

⁹ Hans Küng, *Qu'est-ce que L'Eglise?*, Desclée, 1972, p.90

autoritară a unui singur om, care nu are acoperire nici în constituția originală a Bisericii, nici în mentalitatea democratică actuală (...), trebuie să fie înlocuită cu o conducere colegială a Bisericii, la toate nivelele: parohial, eparhial, național și universal”¹⁰.

Despre infailibilitate. Conceptul infailibilității poate fi definit în raport cu mai multe perspective din care poate fi privit: în raport cu Dumnezeu, cu Biblia, cu Biserica, cu Sinoadele și, în fine, în raport cu definițiile dogmatice formulate de către papă. La origini, infailibilitatea a fost rezervată cu sens deplin doar lui Dumnezeu. Biblia, după Küng, poate să fie infailibilă în sens dogmatic, dar nu și în privința unor date istorice, geografice sau amănunte de ordin științific; aceasta nu afectează însă deloc autoritatea doctrinară a Bibliei. Biserica, de asemenea, întrucât este alcătuită din oameni, se poate înșela și poate înșela și pe alții. Cu toate acestea, după Küng, Biserica rămâne fundamental în adevăr, iar erorile asupra unor chestiuni particulare nu o fac să iasă din adevăr. În ceea ce privește Sinoadele, li se atribuie infailibilitate, deși multe Sinoade s-au dovedit istoricește a nu fi fost deloc infailibile. Există și sinoade care au corijat sinoadele precedente, deci dacă Biserica a revenit ulterior asupra unor definiții, evident că acestea nu pot fi considerate infailibile. În fine, infailibilitatea papei – aceasta este definită de către Conciliul I Vatican, la 1870, astfel: „Când episcopul Romei (...), în virtutea supremației sale autorități apostolice, definește că o învățătură cu privire la moravuri trebuie ținută de către întreaga Biserică, el posedă, în virtutea asistenței divine care îi este promisă Sfântului Petru, acea infailibilitate pe care divinul Răscumpărător a voit să o acorde Bisericii Sale (...). Aceste definiții ale episcopului Romei sunt de la sine ireformabile”.

Principiul infailibilității papale adoptat la 1870 a stârnit vii controverse chiar în rândurile teologilor catolici. S-a spus bunăoară că papa nu poate fi infailibil, deoarece infailibil propriu-zis este numai Dumnezeu. Că Papa nu trebuie separat de Biserică prin infailibilitate etc. Hans Küng merge până acolo, încât se întreabă: „Ce s-ar întâmpla dacă la un moment dat la Roma ar apărea un papă eretic?”¹¹, sau dacă măcar ar apărea un conflict între papă și Biserică, întrebare rămasă fără răspuns din partea Bisericii Catolice. Evident, Küng se pronunță împotriva infailibilității papale.

Reacția Bisericii catolice față de propunerile de reconstrucție avansate de către Küng a fost materializată în textul intitulat: *Declarație pentru apărarea doctrinei catolice despre Biserică împotriva unor erori contemporane*, text datat la 5 iulie 1973, publicat imediat în mai multe limbi (germană, engleză, franceză,¹² italiană) și cunoscut sub numele *Mysterium Ecclesiae*, după primele cuvinte cu care începe versiunea latină. Documentul a fost emanat de la Sfânta Congregație pentru Doctrina Credinței, succesoarea actuală a vechii Inchiziții. Cu toate că *Declarația* este adaptată spiritului contemporan, ea nu menționează numele lui Küng și ca atare nu pronunță nici o excomunicare sau condamnare. Dar, pe de altă parte, *Mysterium Ecclesiae* ia pas cu pas o atitudine clară împotriva tezelor lui Küng, pe care implicit le consideră „erori”, după cum urmează:

¹⁰ Hans Küng, *Etre vrai...*, op. cit., p.204

¹¹ Hans Küng, *Infaillible?*, Desclee, 1971, p. 104.

¹² Am utilizat versiunea franceză: *Déclaration „Mysterium Ecclesiae”*... in rev. „La Documentation Catholique” nr.14/73

(1) Küng crede că poate revendica pentru teolog o anumită libertate de cercetare și interpretare. Față de această pretenție, Declarația *Mysterium Ecclesiae* arată: „Adevărata libertate a teologilor trebuie să rămână limitată de Cuvântul lui Dumnezeu, așa cum a fost el păstrat și explicat fidel în Biserică, și așa cum este el învățat și explicat de către Magisterul viu al păstorilor (adică adunarea episcopilor – n.n.) și, în primul rând, de păstorul universal”¹³, adică de către papă. Iată așadar că libertatea teologului, abia afirmată, este imediat limitată de o serie de condiționări succesive, în care cuvântul papei, „păstorul universal”, apare situat cel puțin la egalitate cu cuvântul lui Dumnezeu.

(2) În privința interpretării, Küng cere doar dreptul la o interpretare istorică. Dar *Mysterium Ecclesiae* declară: „Adevărurile pe care Biserica înțelege să le învețe în mod real, prin formulele sale dogmatice, sunt fără îndoială distincte față de concepțiile schimbătoare, proprii unei epoci determinate”¹⁴. Așadar, formulele dogmatice sunt excluse de la orice schimbare, prin urmare orice tentativă de (re)interpretare istorică este eliminată apriori.

(3) Despre Biserică, Küng a încercat să dea o definiție cât mai cuprinzătoare, așa încât aceasta să adune în ea cât mai mulți creștini, nu doar pe catolici. Ce spune despre acest lucru *Declarația*: „Există o singură Biserică (...), Biserica Catolică, condusă de succesorul lui Petru și de episcopii care sunt în comuniune cu el (...). Numai Biserica Catolică posedă în întregime adevărul dumnezeiesc revelat și toate mijloacele pe care Dumnezeu le-a stabilit pentru mântuirea oamenilor”¹⁵. Iată dar că, la anul 1973, *Mysterium Ecclesiae* ne trimite înapoi în Evul Mediu; cine se află în afara Bisericii catolice este destinat flăcărilor iadului.

(4) Despre primatul papal, Küng arată că un primat de jurisdicție nu se poate susține nici pe exegeza biblică, nici pe tradiția bisericească și nici pe fapte istorice. Fără să aducă nici argument prin care să-l contrazică pe Küng, *Mysterium Ecclesiae* repetă vechea frază că: „Prin instituire divină, numai păstorilor succesori ai lui Petru le aparține dreptul de a învăța creștinii în chip autentic”.

(5) În ceea ce privește infailibilitatea, în afară de aceea a lui Dumnezeu, Küng nu recunoaște nici o altă infailibilitate absolută. Dar Declarația Sf. Congregații adaugă o condiție ad hoc, într-un chip vag mistificat: „Dumnezeu Însuși, care este în chip absolut infailibil, a binevoit să comunice Bisericii o oarecare infailibilitate participată (...). În persoana succesorului lui Petru este concentrată grația infailibilității întregii Biserici, atât a credincioșilor, cât și a păstorilor”¹⁶. Practic se întâmplă ceea ce a semnalat și un teolog român¹⁷. Conciliile de la Vatican au uzurpat infailibilitatea Bisericii spre a o conferi Papei.

¹³ *Ibidem*, p.665

¹⁴ *Ibidem*, p. 670.

¹⁵ *Ibidem*, p. 665.

¹⁶ *Ibidem*, p. 665.

¹⁷ Antonie Plămădeală, *Ca toți să fie una*, Ed. BOR, București, 1979, p.246